

1. ฝ่ายนิติบัญญัติ

สภานิติบัญญัติหรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า สภาองเกรส (Congress) ประกอบด้วยสมาชิก 2 สภา คือ สภาผู้แทนราษฎรหรือสภาล่าง และวุฒิสภาหรือสภาสูง

1.1 สภาผู้แทนราษฎร(House of Representative) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส) มาจากการเลือกตั้งของประชาชน โดยผู้สมัครรับเลือกตั้งต้องมีอายุไม่ต่ำกว่า 25 ปี ไม่จำเป็นต้องเกิดในสหรัฐฯ แต่ต้องเป็นพลเมืองสหรัฐมาแล้ว ไม่นต่ำกว่า 7 ปี ก่อนการเลือกตั้ง โดยมีบทบาทอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

- 1.1.1 เป็นผู้ริเริ่มกระบวนการฟ้องร้องเพื่อการถอดถอนฝ่ายบริหารออกจากตำแหน่ง
- 1.1.2 เป็นผู้ริเริ่มต้นพิจารณาการจัดสรรงบประมาณรายจ่าย
- 1.1.3 เป็นผู้ริเริ่มเสนอกฎหมายเกี่ยวกับภาษีอากร

1.2 วุฒิสภา (Senate) สมาชิกวุฒิสภา (ส.ว.) มาจากการเลือกตั้งของประชาชนเช่นเดียวกัน อยู่ในตำแหน่งคราวละ 6 ปี จำนวน ส.ว. กำหนดให้เท่ากันทุกมลรัฐ คือ 2 คน รวม50 มลรัฐเป็น 100 คน คุณสมบัติของผู้สมัคร ส.ว. ต้องมีอายุไม่ต่ำกว่า 30 ปี ไม่จำเป็นต้องเกิดในสหรัฐฯ แต่ต้องถือสัญชาติสหรัฐมาแล้ว ไม่นต่ำกว่า 9 ปี โดยมีบทบาทหน้าที่ ดังต่อไปนี้

- 1.2.1 รับรองหรือปฏิเสธการทำสนธิสัญญาหรือข้อตกลงระหว่างประเทศ
- 1.2.2 รับรองหรือปฏิเสธตำแหน่งเจ้าหน้าที่ฝ่ายบริหารที่ประธานาธิบดีเป็นผู้เสนอชื่อ เช่น รัฐมนตรี
- 1.2.3 คัดสินคดีถอดถอนฝ่ายบริหารตั้งแต่ประธานาธิบดีจนถึงข้าราชการออกจากตำแหน่งตามที่สภาผู้แทนราษฎรเสนอมา
- 1.2.4 คัดสินสมาชิกที่ได้รับการเลือกตั้งเข้ามาว่ามีคุณสมบัติถูกต้องครบถ้วนตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญหรือไม่

เมื่อสมาชิกจากทั้งสองสภาประกอบกันมาประชุมร่วมกันเรียกว่า สภาองเกรส มีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้

- 1.อำนาจนิติบัญญัติ หรือการตรากฎหมาย
- 2.อำนาจเกี่ยวกับกฎหมายรัฐธรรมนูญ ได้แก่ การแก้ไขรัฐธรรมนูญ
- 3.อำนาจเกี่ยวกับการเลือกตั้ง
4. อำนาจเกี่ยวกับการบริหารและการปกครอง เพื่อควบคุมการทำหน้าที่ของฝ่ายบริหาร
5. อำนาจในด้านการเงิน การคลังของประเทศ
- 5.1 ภาษีอากร สิทธิในการริเริ่มกฎหมายที่เกี่ยวกับภาษีอากรมอบให้แก่สภาผู้แทนราษฎรจากนั้นนำไปสู่การพิจารณาของสภาสูงต่อไป

5.2 การควบคุมงบประมาณ ให้อำนาจแก่สภาองเกรสในการอนุมัติรับรองร่างกฎหมายงบประมาณที่ฝ่ายบริหารเสนอ

การถอดถอนออกจากตำแหน่ง

ระบบประธานาธิบดีของสหรัฐอเมริกามีกลไกที่สำคัญประการหนึ่งคือ การถอดถอนออกจากตำแหน่งเมื่อเกิดข้อสงสัยว่าประธานาธิบดีจะเป็นกบฏรับสินบน มีพฤติกรรมที่ก่อให้เกิดความเสื่อมเสียต่อตำแหน่งหน้าที่ หรือกระทำความผิดทางอาญาร้ายแรงหรืออุจกรรจ์ ดังนั้น ถึงแม้ว่ารูปแบบนี้สภาผู้แทนราษฎรไม่มีอำนาจจะอภิปรายไม่ไว้วางใจประธานาธิบดีให้พ้นจากตำแหน่งได้ภายใต้หลักการแบ่งแยกอำนาจ แต่การถอดถอนออกจากตำแหน่งก็เป็นกลไกที่สำคัญของสภาองเกรสในการควบคุมประธานาธิบดี

2. ฝ่ายบริหาร

รูปแบบประธานาธิบดี มีประธานาธิบดีเป็นหัวหน้าฝ่ายบริหารและเป็นประมุขของประเทศ ซึ่งมีลักษณะที่แตกต่างจากรูปแบบรัฐสภาตรงที่มีประธานาธิบดีเป็นผู้นำเดี่ยวแต่เพียงผู้เดียว ส่วนรัฐมนตรีแต่ละคนมีฐานะเป็นเพียงเลขาหรือผู้ช่วยงานของประธานาธิบดีเท่านั้น

สมบัติ ชำรงชัญวงศ์ (2548 : 192-218) กล่าวถึงบทบาทหน้าที่ของประธานาธิบดีมีดังนี้

1. ประธานาธิบดีในฐานะประมุขของมลรัฐ
2. ประธานาธิบดีในฐานะผู้นำฝ่ายนิติบัญญัติ

2.1 อำนาจหน้าที่ในการรายงานสถานการณ์ของประเทศแก่สภาองเกรสเป็นประจำทุกปี พร้อมทั้งข้อเสนอแนะเกี่ยวกับมาตรการ ในการปฏิบัติให้สภาองเกรสทราบ

2.2 อำนาจในการยับยั้งร่างกฎหมายทุกฉบับ ยับยั้งมติหรือการยับยั้งการลงคะแนนเสียงของสภาสูงหรือสภาล่าง

3. ประธานาธิบดีในฐานะผู้บัญชาการทหารสูงสุด
4. ประธานาธิบดีในฐานะผู้นำฝ่ายบริหาร

4.1 อำนาจในการควบคุมฝ่ายบริหาร

4.2 อำนาจในการควบคุมสถาบันประธานาธิบดีที่ช่วยเหลือในการปฏิบัติงาน

4.3 อำนาจในการจัดเตรียมการบริหารงบประมาณและการควบคุมการใช้

งบประมาณ

5. ประธานาธิบดีในฐานะผู้นำทางการทูต
6. ประธานาธิบดีในฐานะผู้พิทักษ์ความสงบภายใน
7. ประธานาธิบดีในฐานะผู้พิทักษ์ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของประชาชน

จากที่กล่าวมาข้างต้นสามารถสรุปได้ว่าระบอบประธานาธิบดี คือ ระบอบที่ตั้งให้
 ประมุขแห่งรัฐมีอำนาจสูงสุดอย่างเต็มที่ คณะรัฐบาลอยู่ใต้อำนาจของประมุขแห่งรัฐ (เช่น อำนาจใน
 การแต่งตั้งหรือถอดถอนคณะรัฐบาล)

ประชาธิปไตยระบบกึ่งรัฐสภาและกึ่งประธานาธิบดี

(Semi-Parliamentary and Semi-Presidential System)

ระบอบกึ่งประธานาธิบดี หรือ ระบบกึ่งประธานาธิบดีกึ่งรัฐสภา หรือ ระบบกึ่งรัฐสภา
 กึ่งประธานาธิบดี เป็นระบอบการปกครองแบบหนึ่งที่ประธานาธิบดีเป็นประมุขและหัวหน้าฝ่าย
 บริหาร โดยใช้อำนาจผ่านนายกรัฐมนตรี

บุนอริ ชีหะมะ (2554 : 117-119) กล่าวว่า การเมืองของประเทศฝรั่งเศสประสบปัญหาเรื่อง
 เสถียรภาพของรัฐบาลเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากรัฐบาลเป็นระบบหลายพรรค ก่อนหน้านี้ฝรั่งเศสใช้
 รูปแบบรัฐสภาแบบเดียวกับอังกฤษเป็นเวลานานกว่า 80 ปี แต่ไม่ประสบความสำเร็จเพราะใน
 ระยะเวลากว่า 80 ปี กลับมีรัฐบาลกว่า 100 ชุด เฉลี่ยแล้วแต่ละรัฐบาลอยู่ได้ประมาณ 8 เดือนเท่านั้น
 ปัญหาหลักๆของการเมืองฝรั่งเศสที่เกิดขึ้นในช่วงนั้นก็คือ ฝ่ายบริหารมีอำนาจน้อย ฝ่ายนิติบัญญัติมี
 อำนาจมาก ทำให้รัฐบาลไม่สามารถผลักดันนโยบายหรือออกมาตรการต่างๆได้โดยง่าย

จอร์ โซค (บรรพต) วีระชัย สุรพล ราชภัฏจารักษ์ และสุรพันธ์ ทับสุวรรณ (2546 : 195-
 197) กล่าวว่า ประมาณปี ค.ศ. 1958 หรือประมาณ พ.ศ. 2501 นายพลชาร์ลส์เดอโกลด์ (Charles De
 Gaulle 1890-1970) ขึ้นมามีอำนาจดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ซึ่งต่อมาเปลี่ยนแปลงตำแหน่งเป็น
 ประธานาธิบดี จึงมีการปฏิรูปการเมือง ประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับใหม่ในช่วงสาธารณรัฐฝรั่งเศส
 ที่ 5 ที่คาดหมายว่าจะสามารถแก้ไขปัญหาความวุ่นวายทางการเมืองที่เกิดขึ้นได้โดยเฉพาะการเพิ่ม
 อำนาจของฝ่ายบริหาร ผลก็คือ ระบบใหม่ทำให้ฝ่ายบริหาร โดยเฉพาะประธานาธิบดีมีอำนาจ
 มากกว่าเมื่อเทียบกับฝ่ายนิติบัญญัติ

จอร์ โซค (บรรพต) วีระชัย สุรพล ราชภัฏจารักษ์ และสุรพันธ์ ทับสุวรรณ (2546 :
 198-199) กล่าวว่า ระบบใหม่ที่เกิดขึ้นในยุคสมัยของนายพลเดอโกลด์ และมีการใช้จนกระทั่งถึง
 ปัจจุบันนี้ มีโครงสร้างที่แตกต่างจากระบบรัฐสภาของอังกฤษ และระบบประธานาธิบดีของ
 สหรัฐอเมริกาโดยเรียกว่า ระบบกึ่งรัฐสภากึ่งประธานาธิบดี ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ประธานาธิบดี

ระบบของฝรั่งเศส ประธานาธิบดีมาจากการเลือกตั้งโดยตรงจากประชาชน เช่นเดียวกับ
 สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ในขณะที่สมาชิกวุฒิสภามาจากการเลือกตั้งโดยทางอ้อมจากการเลือกตั้ง
 ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

ประธานาธิบดีเป็นทั้งประมุขของประเทศ และผู้นำทางการเมืองที่สำคัญที่สุดและมีอำนาจมากที่สุด มีวาระการดำรงตำแหน่ง 7 ปี แต่ต่อมาในปี ค.ศ. 2000 มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญให้เหลือแค่ 5 ปี มีบทบาท อำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้

1. เป็นผู้เสนอชื่อผู้ที่ได้รับแต่งตั้งเป็นนายกรัฐมนตรี โดยนายกรัฐมนตรีมีสถานะเป็นเพียงผู้ช่วยของประธานาธิบดีในการบริหารประเทศ ไม่ใช่ผู้นำรัฐบาล
2. เป็นผู้ลงนามแต่งตั้งรัฐมนตรี
3. มีอำนาจในการยุบสภา แต่ไม่เกิน 1 ครั้งต่อปี
4. มีอำนาจเต็มที่ในกรณีเกิดภาวะฉุกเฉิน
5. หากเกิดกรณีประเด็นปัญหา หรือข้อขัดแย้งทางการเมืองที่หาข้อยุติไม่ได้

ประธานาธิบดีมีอำนาจให้ประชาชนลงประชามติ หรือเป็นการอาศัยเสียงของประชาชนโดยตรง ไม่ต้องผ่านรัฐสภา ถือเป็นรูปแบบประชาธิปไตยโดยตรงก้าวข้ามตัวแทนที่ประชาชนเลือกมา และอาจถือว่าฝ่ายบริหารใช้เสียงของประชาชนเข้ามาขัดขวางการทำหน้าที่ของ ส.ส. ก็เป็นไปได้

นายกรัฐมนตรี

ตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของฝรั่งเศสแตกต่างจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีในระบบรัฐสภาอย่างในกรณีของอังกฤษ เพราะมีอำนาจน้อย มีหน้าที่เป็นเพียงผู้ช่วยหรือตัวแทนของประธานาธิบดีเท่านั้น ในขณะที่เดียวกันยังคงอยู่ในสภาพเหมือนหนังหน้าไฟ เพราะด้านหนึ่งต้องทำงานสนองตอบต่อนโยบายและความต้องการของประธานาธิบดี ในขณะที่อีกด้านหนึ่งเมื่อเกิดปัญหาในการบริหารงานต้องถูกกดดันจากรัฐสภา ซึ่งในท้ายที่สุดต้องพ้นจากตำแหน่งหากสภาผู้แทนราษฎรลงมติไม่ไว้วางใจ

ตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของฝรั่งเศสมีรายละเอียดดังนี้

1. มาจากผู้นำพรรคการเมืองที่ได้เสียงข้างมากในสภาผู้แทนราษฎร แต่ด้วยการเสนอชื่อของประธานาธิบดี
2. เป็นผู้จัดตั้งคณะรัฐมนตรี โดยต้องขอความไว้วางใจจากสภาผู้แทนราษฎร
3. รับนโยบายจากรัฐบาล ไปปฏิบัติ
4. สภาผู้แทนราษฎรมีอำนาจจับนายกรัฐมนตรีและคณะให้พ้นจากตำแหน่ง ด้วยการยื่นญัตติเปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจ และนายกรัฐมนตรีไม่มีอำนาจยุบสภา เพราะผู้มีอำนาจยุบสภา คือประธานาธิบดี

ฝ่ายนิติบัญญัติ

สำหรับฝ่ายนิติบัญญัติของฝรั่งเศสไม่มีลักษณะพิเศษที่แตกต่างจากฝ่ายนิติบัญญัติของรูปแบบรัฐสภากับรูปแบบประธานาธิบดี ความแตกต่างของรูปแบบการเมืองของฝรั่งเศส เมื่อเทียบ

กับ 2 รูปแบบ ก็คือ การพยายามนำเอาข้อดีหรือจุดแข็งของทั้ง 2 รูปแบบมาผสมผสานกันเพื่อสร้างเสถียรภาพทางการเมืองให้กับตำแหน่งผู้นำฝ่ายบริหาร คือ ประธานาธิบดี ให้อยู่จนครบวาระเหมือนกับผู้นำฝ่ายบริหารในระบบประธานาธิบดีของสหรัฐอเมริกา

จากที่กล่าวมาข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า คณะรัฐมนตรีในระบบกึ่งรัฐสภาและกึ่งประธานาธิบดีนี้ค่อนข้างปฏิบัติงานด้วยความยากลำบากกว่าคณะรัฐมนตรีในระบบประธานาธิบดีแท้ๆหรือคณะรัฐมนตรีในระบบรัฐสภา เพราะต้องรับผิดชอบต่อทั้งประธานาธิบดีและรัฐสภา และยิ่งหากประเทศใดที่มีพรรคการเมืองจำนวนมากแล้ว รัฐสภาก็อาจจะไม่มีเสถียรภาพหรือหากประธานาธิบดีไม่มีบารมีจริงๆ ก็อาจจะควบคุมคณะรัฐมนตรีหรือประสานงานกับรัฐสภาไม่ได้ ความวุ่นวายก็ตามมา

ปัจจัยที่เอื้ออำนวยต่อความสำเร็จของระบอบประชาธิปไตย

รูสโซ (Rousseau) เคยกล่าวไว้ว่า “ลักษณะการปกครองประเทศหนึ่งนั้นจะต้องขึ้นอยู่กับสภาพของประเทศและจิตใจของประชาชน ไม่ใช่การที่ระบบนั้นตั้งในตัวของมันเองแต่อย่างเดียว” ความสำเร็จของระบอบประชาธิปไตยก็เช่นเดียวกันขึ้นอยู่กับคุณภาพของประชาชนและสิ่งแวดล้อมต่างๆของสังคมเป็นสำคัญ (กฤติชัย เพ็ญศิริ. 2548 : 16)

จันทนา สุทธิจารี (2544 : 25-35) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่เอื้ออำนวยต่อความสำเร็จของระบอบประชาธิปไตย 5 ประการ ได้แก่

1. ปัจจัยทางเศรษฐกิจ อริสโตเติล (Aristotle) กล่าวว่า “ความสำเร็จทางการเมืองต้องอาศัยเศรษฐกิจเป็นพื้นฐาน” ปัจจัยทางเศรษฐกิจมิได้มีส่วนเอื้ออำนวยประโยชน์แก่การปกครองก็หาไม่แท้จริงแล้วยังอำนวยประโยชน์อีกประการหนึ่งคือสังคมที่มีพื้นฐานทางเศรษฐกิจดีหรือสังคมที่พัฒนาเศรษฐกิจในระดับที่ดีแล้วจะไม่มีปัญหาด้านการเงินที่จะนำมาใช้จ่ายในการบริหารและการสร้างสรรค์ความเจริญให้แก่สังคมและประชาชนเป็นที่ยอมรับว่าการปกครองระบอบประชาธิปไตยเป็นระบอบการปกครองที่สิ้นเปลืองมากเงินจึงเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งต่อความสำเร็จของระบอบประชาธิปไตยความจริงข้อนี้จะเห็นได้ว่าประเทศที่มีการพัฒนาธุรกิจในระดับสูงการปกครองระบอบประชาธิปไตยก็มีความเจริญมั่นคงควบคู่กันไปในทางตรงกันข้ามประเทศที่ยังด้อยพัฒนาประชาธิปไตยก็ยังล้มลุกคลุกคลาน ไม่มั่นคงความเจริญทางเศรษฐกิจนอกจากเป็นปัจจัยที่สำคัญที่รัฐบาลจะได้ใช้เงินงบประมาณเพื่อแก้ไขปัญหาหรือให้บริการต่างๆแก่ประชาชนได้อย่างกว้างขวางซึ่งย่อมจะเป็นที่พอใจแก่ประชาชนประชาชนเองก็พอใจรัฐบาลสถานการณ์เช่นว่าย่อมเป็นผลดีต่อรัฐบาลอันที่จะได้รับความร่วมมือร่วมใจจากประชาชน

2. ปัจจัยทางการศึกษาการศึกษาเป็นสิ่งที่ทำให้ประชาชนมีทัศนคติที่กว้างไกล การตัดสินใจปัญหาต่างๆ ของผู้มีการศึกษาย่อมตั้งอยู่บนพื้นฐานของเหตุผลการศึกษาทำให้มนุษย์

มีความตื่นตัวต่อสู้เพื่อชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นประชาชนที่ขาดการศึกษาจะเฉื่อยชาไม่กระตือรือร้นต่อการปรับปรุงความเป็นอยู่ของตนให้ดีขึ้นการศึกษา นอกจากจะสอนให้คนเฉื่อยชวลาคูรู้จักผิดชอบชั่วดีแล้วยังสอนให้คนรู้จักหน้าที่สิทธิเสรีภาพที่ตนพึงรับผิดชอบต่อสังคม รวมตลอดเป็นความสามารถที่จะใช้สิทธิเสรีภาพให้เกิดประโยชน์แก่สังคมและตนเองอย่างแท้จริง

3. ปัจจัยทางวัฒนธรรมประชาธิปไตยเป็นบรรทัดฐานที่มนุษย์ยึดถือเป็นแนวทางของการประพฤติปฏิบัติตัวในสังคมระดับต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการประพฤติปฏิบัติในครอบครัวโรงเรียนหน่วยงานหรือแม้แต่สังคมในระดับที่สูงขึ้นไปก็ตามประชาธิปไตยจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อมนุษย์เห็นถึงคุณค่าของประชาธิปไตยและได้ประพฤติปฏิบัติตนตามกฎหมายของประชาธิปไตยในชีวิตประจำวันวัฒนธรรมเป็นปัจจัยที่มีขอบเขตกว้างขวางต่อความสำเร็จของระบอบประชาธิปไตย การสร้างวัฒนธรรมเพื่ออำนวยประโยชน์ต่อระบอบประชาธิปไตยก็เป็นเรื่องยุ่งยากสลับซับซ้อนที่ต้องอาศัยเวลาความอดทนและความตั้งใจจริงจึงจะเป็นเหตุผลแต่ก็ได้ผลคุ้มค่ามีค่ากล่าวได้ว่า “ไม่อาจจะปลูกฝังประชาธิปไตยในหมู่ประชาชนซึ่งไม่เข้าใจหรือเห็นคุณค่าของประชาธิปไตย”

4. ปัจจัยในด้านอุดมการณ์ทางการเมืองการเมืองระบอบประชาธิปไตยเป็นเรื่องของคนหมู่มากที่มาร่วมกันดำเนินกิจกรรมเพื่อความสำเร็จร่วมกันแต่การรวมกันของคนหมู่มากต่างความคิดผลประโยชน์ภูมิหลัง ฯลฯ จะสำเร็จได้ก็ต่อเมื่อมีสิ่งมาเชื่อมความคิดที่แตกต่างกันให้เป็นความคิดเดียวกัน ได้สิ่งที่จะเชื่อมความคิดของคนได้มีหลายระดับเช่นความรู้สึกร่วมชาตินิยมลัทธิการเมืองและที่สำคัญที่สุดก็คืออุดมการณ์ทางการเมือง

5. ปัจจัยในเรื่องชนชั้นในสังคมและระบบสังคมชนชั้นมีความสำคัญต่อระบอบประชาธิปไตยอยู่ไม่น้อยอย่างที่อริสโตเติล (Aristotle) เคยกล่าวไว้ว่า “สังคมที่มีชนชั้นกลางมากจะทำให้การปกครองมีผลดีและสะดวกขึ้น” การจำแนกชนชั้นในสังคมแต่เดิมมาถือเอาฐานะทางเศรษฐกิจฐานะการเป็นเครื่องกำหนดชนชั้นในสังคมปัจจุบันถือเอารายได้ตำแหน่งหน้าที่การงานการศึกษาเป็นเครื่องกำหนดมักจะนิยมแบ่งออกเป็น 3 กลุ่มหรือ 3 ชั้นคือชนชั้นสูงชนชั้นกลางและชนชั้นต่ำหรือชนชั้นกรรมชีพหรือผู้มีรายได้ต่ำโดยทั่วไปประเทศที่พัฒนาแล้วจะมีอัตราของชนชั้นกลางสูงร้อยละ 70-75 ในขณะที่ประเทศด้อยพัฒนามีอัตราของชนชั้นต่ำถึงร้อยละ 75 - 80 สาเหตุเพราะในสังคมด้อยพัฒนามีโครงสร้างทางเศรษฐกิจเป็นแบบเกษตรกรรมทำให้มีรายได้ต่ำสังคมที่มีส่วนประกอบของชนชั้นกลางมากการปกครองระบอบประชาธิปไตยจะเป็นไปด้วยความราบรื่นเพราะชนชั้นกลางไม่มีทรัพย์สินหรือที่ดินมากมายที่จะต้องปกป้องรักษาสถานภาพเดิมเอาไว้เหมือนชนชั้นสูงและในขณะที่เดียวกันก็ไม่มีความต้องการคับแค้นจนกระทั่งใช้ความรุนแรงทำลายล้างระบอบเดิมชนชั้นกลางเห็นประชาธิปไตยเป็นสังคมเปิดให้โอกาสผู้มีความรู้ความสามารถมีสิทธิที่จะได้รับผลที่เขาได้ใช้ความสามารถบุคคลมี โอกาส

เท่าเทียมกันในการที่จะเปลี่ยนแปลงฐานะทางสังคมชนชั้นกลางจึงมีความเชื่อมั่นว่าระบอบประชาธิปไตยเป็นระบอบการปกครองที่คิดเหมาะสมกับความต้องการของเขาจึงสนับสนุนส่งเสริมและร่ำไรซึ่งระบอบประชาธิปไตยอย่างแท้จริง (จันทนา สุทธิจารี. 2544 : 35)

จากที่กล่าวมาข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า ความสำเร็จในการเมืองในระบอบประชาธิปไตยมีปัจจัยที่เอื้ออำนวยต่อความสำเร็จได้แก่ปัจจัยทางเศรษฐกิจปัจจัยทางการศึกษาปัจจัยทางวัฒนธรรมประชาธิปไตยปัจจัยในด้านอุดมการณ์ทางการเมืองและปัจจัยในเรื่องชนชั้นในสังคมซึ่งในระบอบประชาธิปไตยรัฐบาลมาจากประชาชนประชาชนทุกคนมีสิทธิเท่าเทียมกันทางการปกครองใช้เสียงข้างมากเป็นหลักในการปกครองอำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนและนโยบายสำคัญประชาชนต้องมีส่วนร่วมรู้เห็น

แนวคิดเกี่ยวกับการส่งเสริมการเมืองในระบอบประชาธิปไตย

การเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยนั้น มีกิจกรรมหลายอย่างที่เป็นปัจจัยให้เกิดประชาธิปไตย เช่น การเลือกตั้ง การวางแผนพัฒนา และการติดตามตรวจสอบการเลือกตั้ง ซึ่งแต่ละกิจกรรมมีรายละเอียด ดังนี้

การมีส่วนร่วมการใช้สิทธิเลือกตั้ง

การเลือกตั้งเป็นสิทธิและหน้าที่ของชนชาวไทยที่สำคัญยิ่งในกระบวนการทางการเมืองและการปกครองในระบอบประชาธิปไตย บุคคลมีหน้าที่ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง บุคคลซึ่งไม่ไปเลือกตั้งโดยไม่แจ้งเหตุอันควรทำให้มาอาจไปเลือกตั้งได้ ข่อมเสียสิทธิตามกฎหมายบัญญัติ เพราะการเลือกตั้งเป็นการแสดงออก ซึ่งการต้องการของประชาชนที่จะสนับสนุนหรือคัดค้านการตัดสินใจของผู้นำในทางการเมืองการเลือกตั้งจึงถือเป็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่สำคัญ

ความหมายของการเลือกตั้ง

การเลือกตั้งเป็นหนึ่งในการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่สำคัญในการสรรหาตัวแทนของประชาชนเพื่อเข้าไปบริหารประเทศ ได้มีผู้รู้และนักวิชาการ ได้ให้ความหมายของการเลือกตั้งไว้ดังนี้

บุญเยี่ยม อยู่คง (2550 : 24) กล่าวว่า การเลือกตั้ง หมายถึง การที่ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยการออกเสียงลงคะแนนตามความเห็นชอบของตน โดยอิสระว่าจะเลือกตัวแทนของตนเข้าไปใช้อำนาจอธิปไตยบริหารกิจการของประเทศ ผู้ที่ได้รับการเลือกตั้งนั้นจะเป็นที่รับการยอมรับว่าเป็นผู้แทนของประชาชนทั้งหมด มีสิทธิตามที่ได้รับมอบหมายจากประชาชนให้เข้าร่วมเป็นคณะบุคคลเข้าดำเนินการบริหารและการปกครอง

บรรพการ แก้ววิเศษ (2551 : 11) ให้ความหมายการเลือกตั้งไว้ว่า การเลือกตั้ง หมายถึง กระบวนการทางการเมือง ซึ่งแสดงออกถึงการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนผู้เป็นเจ้าของ อำนาจอธิปไตยเพื่อเลือกผู้แทนของตนไปทำหน้าที่ในสภาทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น

ทองศรี ชัยละคร (2552 : 11) ได้สรุปความหมายของการเลือกตั้งไว้ว่า การเลือกตั้ง หมายถึง กระบวนการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนตามครรลองของการปกครองใน ระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นพระประมุข ในการแสดงออกซึ่งเจตนารมณ์ใน การเลือกตั้งผู้แทนเข้าไปทำหน้าที่บริหารบ้านเมืองแทนตน โดยการแสดงออกนั้นต้องเป็นไปโดย อิสระ

ลัดดา งามโสภ (2553 : 10) กล่าวไว้ว่า การเลือกตั้ง หมายถึง กิจกรรมทางการเมืองที่ทำให้คนส่วนใหญ่ของประเทศได้มีส่วนร่วมในการปกครองประเทศโดยประชาชนทั่วไปเลือกผู้แทน หรือพรรคการเมืองที่มีอุดมการณ์ โขบายแลวิสัยทัศน์ที่สอดคล้องกับตนด้วยความคาดหวังว่า ผู้แทนหรือพรรคการเมืองที่ตนเลือกให้ไปใช้อำนาจอธิปไตยแทนตนนั้นจะนำอุดมการณ์และ นโยบายในการบริหารประเทศและทำหน้าที่พิทักษ์ผลประโยชน์ของตนเอง

จากที่กล่าวมาข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า การเลือกตั้ง หมายถึง กิจกรรมที่ประชาชนเข้ามา มีส่วนร่วมทางการเมือง โดยออกเสียงลงคะแนนตามความเห็นชอบของตน โดยอิสระ เพื่อเลือก ผู้แทนหรือพรรคการเมืองที่ตนเลือกให้ไปใช้อำนาจอธิปไตยแทนตนนั้นจะนำอุดมการณ์และ นโยบายในการบริหารประเทศและทำหน้าที่พิทักษ์ผลประโยชน์ของตนเอง

ความสำคัญของการเลือกตั้ง

การเลือกตั้งมีความสำคัญ คือ เป็นการเลือกผู้ปกครองหรือรัฐบาลที่จะมาทำหน้าที่ปกครอง เป็นกลไกเชื่อมโยงความต้องการของประชาชนเข้ากับนโยบายสาธารณะ สร้างความชอบธรรมทาง การเมืองให้แก่ผู้ปกครองซึ่งมีนักวิชาการ ได้อธิบายความสำคัญของการเลือกตั้งไว้ดังนี้

กระมล ทองธรรมชาติ และเชาวนะ ไตรมาศ (2540: 6) กล่าวว่า กระบวนการเลือกตั้งยังเป็นกลไกสำคัญของการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน การไปใช้สิทธิเลือกตั้งทำให้บุคคล เกิดความรู้สึกว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของสังคมของประเทศ มีความเชื่อมั่นและศรัทธาในความสามารถ ของตนเองและเพื่อนมนุษย์ว่าสามารถตัดสินใจเลือกรัฐบาล เลือกรูปแบบการปกครอง วิธีดำเนินการปกครอง ระบบเศรษฐกิจเพื่อประโยชน์ของตนเองได้ การเลือกตั้งจะนำไปสู่ ความพยายามของประชาชนที่จะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจและการกระทำของรัฐบาล ปัจจัยต่างๆ เหล่านี้จะช่วยให้การมีบูรณาการภายในระบบการเมืองของชาติ และระคมประชาชนเข้าร่วมใน ระบบการเมืองแบบประชาธิปไตยมากขึ้น การเลือกตั้งจึงเป็นการตัดสินใจทางการเมืองที่มี

ความสำคัญต่อระบบการเมือง เพราะการตัดสินใจนี้จะนำมาซึ่งการคัดเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร รัฐบาล ตลอดจนนโยบายในการบริหารประเทศ

ธโรธร ตู้อทองคำ (2545 : 538-539) ได้จำแนกความสำคัญของการเลือกตั้งไว้ 2 ลักษณะ ดังนี้

1. ความสำคัญของการเลือกตั้งในทางทฤษฎี

ในทางทฤษฎีกล่าวไว้ว่า ทฤษฎีการแบ่งอำนาจธิปไตยออกเป็นสามส่วน คือ อำนาจนิติบัญญัติ อำนาจบริหาร และอำนาจตุลาการ มีความเชื่อมโยงกับปรัชญาการเลือกตั้ง กล่าวคือ การเลือกตั้งจะเป็นที่มาของกลไกผู้ใช้อำนาจธิปไตยในประเทศประชาธิปไตย ในความหมายนี้ การเลือกตั้งจึงมีความสำคัญในฐานะเป็นการยอมรับในอำนาจของประชาชนในการเป็นเจ้าของอำนาจธิปไตยซึ่งได้มีการมอบอำนาจให้กับตัวแทน ไปปฏิบัติกรแทนตามกระบวนการและขั้นตอนที่กำหนดไว้ การเลือกตั้งจึงเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนผู้ลงคะแนนเสียงได้มีส่วนร่วมทางการเมืองในการเป็นผู้ใช้อำนาจธิปไตย ด้วยการเลือกตัวแทนเข้าไปทำหน้าที่ในทางนิติบัญญัติ และมีความสัมพันธ์กับอำนาจฝ่ายบริหาร ความสำคัญของการเลือกตั้งในทางทฤษฎีที่เป็นไปตามนัยแห่งทฤษฎีประชาธิปไตยแบบคลาสสิก (Classical Democratic Theory) นี้ บ่งชี้ให้เห็นว่าการเลือกตั้ง เป็นการเลือกรัฐบาลที่จะเข้ามาปกครองประเทศ

2. ความสำคัญของการเลือกตั้งในทางปฏิบัติ

การเลือกตั้งในทางปฏิบัติ นั้น มีความสำคัญในฐานะที่เป็นสิทธิขั้นมูลฐานของมนุษย์ โดยเฉพาะในสังคมประชาธิปไตย อันเห็นได้เด่นชัดจากบทบัญญัติเชิงบังคับข้อ 21 (1) แห่งปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights) ซึ่งสรุปใจความสำคัญไว้ว่า “เจตจำนงของประชาชนย่อมเป็นมูลฐานแห่งอำนาจการปกครองของผู้บริหาร เจตจำนงดังกล่าวต้องแสดง โดย การเลือกตั้งอันสุจริต ซึ่งจัดขึ้นเป็นครั้งคราวตามกำหนดเวลา ด้วยการลงคะแนนเสียงของชายหญิง โดยถือหลักคนละหนึ่งเสียงเท่ากัน และกระทำเป็นการลับ ด้วยวิธีการอื่นใดที่รับประกันได้ว่าการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งจะเป็นไปโดยเสรี” ในแง่นี้การเลือกตั้งจะเป็นกระบวนการทางปฏิบัติ หรือขั้นตอนที่สำคัญของประเทศที่ปกครองด้วยระบอบเสรีประชาธิปไตย (Liberal Democracy) และในทางปฏิบัตินี้ อาจจัดแบ่งความสำคัญของการเลือกตั้งออกได้เป็น 6 ประการ ประกอบด้วย

2.1 การเลือกตั้งเป็นกระบวนการทางการเมืองที่เป็นการแสดงออกซึ่งเจตจำนง หรือความต้องการของประชาชนในการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง การเลือกตั้งจึงเป็นส่วนสำคัญในการสร้างความชอบธรรมให้เกิดขึ้นกับระบบการเมือง

2.2 การเลือกตั้งเป็นกระบวนการทางการเมืองที่มีผลต่อการจัดตั้งรัฐบาล และการเปลี่ยนแปลงรัฐบาล โดยเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองโดยสันติวิธี ก่อให้เกิดการหมุนเวียนเปลี่ยนผ่านอำนาจ ป้องกันการผูกขาดอำนาจและการฉ้อราษฎร์บังหลวง ในแง่นี้การเลือกตั้งเป็นการตัดสินใจของผู้มีสิทธิออกเสียง หรือประชาชนในรัฐในอันที่จะกำหนดรัฐบาลนั่นเอง

2.3 การเลือกตั้งเป็นกลไกสำคัญที่เชื่อมโยงระหว่างสถาบันทางการเมืองกับประชาชน หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่าเป็นกลไกที่สร้างความเชื่อมโยงระหว่างโครงสร้างส่วนบน (Super Structure) อันประกอบด้วย รัฐสภา รัฐบาลและศาล กับ โครงสร้างส่วนล่าง (Infra Structure) ซึ่งก็คือประชาชน โดยผ่านการมีส่วนร่วมทางเมือง ดังนั้นการเลือกตั้งจึงเป็นสิ่งที่สะท้อนถึงความดีความเชื่อ และทัศนคติของประชาชน ที่มีต่อการบริหารงานของรัฐบาล และเป็นพันธะสัญญาที่รัฐบาลจำต้องปฏิบัติตามนโยบายของรัฐนี้ นับเป็นสัญญาประชาคม (Social Contract) ที่เป็นผลมาจากการเลือกตั้งทั่วไป อันเป็นส่วนสำคัญต่อการตัดสินใจของผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้ง

2.4 การเลือกตั้งเป็นกระบวนการ กลไก และขั้นตอนที่แสดงถึงความเป็นประชาธิปไตย หรือเป็นสัญลักษณ์ของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ซึ่งทำให้การเลือกตั้งเป็นเครื่องมือสำคัญในการป้องกันใช้ความรุนแรงทางการเมือง การปฏิวัติ รัฐประหาร เมื่อการเมืองเกิดวิกฤตการณ์การเลือกตั้ง ในแง่นี้จึงเป็นเครื่องมือประการหนึ่งที่จะใช้ลดความขัดแย้ง

2.5 การเลือกตั้งก่อให้เกิดการบูรณาการทางสังคม (Societal Integration) และความรู้สึกในทางปฏิบัติที่ต่างต้องมีสิทธิ หรือหน้าที่ในการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง การเลือกตั้งเป็นกลไกสำคัญ ทั้งในทางการเมืองและสังคม ในการสร้างความรู้สึกร่วมกันในการเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย และการเป็นเจ้าของประเทศ ของประชาชนผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้ง หรือเป็นกิจของพลเมือง (Civic Duty) ที่พลเมืองในประชาคมการเมืองจะต้องปฏิบัติ

2.6 การเลือกตั้งก่อให้เกิดการกล่อมเกลາทางการเมือง (Political Socialization) ทั้งนี้เพราะมีกิจกรรมทางการเมืองหลายประการที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้ง โดยเฉพาะการรณรงค์หาเสียง (Vote-gaining Campaign) ซึ่งก่อให้เกิดการเรียนรู้ เกิดการสื่อสาร ถ่ายทอดความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และสร้างเสริมการเรียนรู้ระหว่างกัน จนนำไปสู่การสร้างวัฒนธรรมทางการเมือง (Political Culture) ร่วมกันในที่สุด

จากที่กล่าวมาข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า การเลือกตั้งมีความสำคัญ คือ เป็นการเลือกผู้ปกครองหรือรัฐบาลที่จะมาทำหน้าที่ปกครองเป็นกลไกเชื่อมโยงความต้องการของประชาชนเขากับนโยบายสาธารณะ สร้างความชอบธรรมทางการเมืองให้แก่ผู้ปกครอง เป็นกลไกหรือ “ห้ามล้อ” ในทางการเมืองการปกครอง ลดความตึงเครียดและความขัดแย้งทางการเมืองและสังคม และทำให้

เกิดการระดมมวลชนเข้าสู่กระบวนการทางการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย และ
ประสานประโยชน์ให้ประชาชนเห็นความจำเป็นของการปฏิบัติหน้าที่ในการเป็นพลเมืองที่ดี

การมีส่วนร่วมการวางแผนพัฒนาท้องถิ่น

การวางแผนพัฒนาท้องถิ่น

การวางแผนเป็นหลักการสำคัญขั้นต้นของกระบวนการบริหารแผนที่จะช่วยให้
การบริหารสำเร็จลุล่วงไปด้วยความราบรื่น รูปแบบของแผนมีหลายอย่างต่างกัน สุดแต่ว่าจะ
วางแผนขึ้นมาสำหรับกิจการใด และวัตถุประสงค์อย่างใดแผนงานเป็นประจักษ์ชัดช่วยชี้ช่องทาง
ในการดำเนินงาน อย่างไรก็ตามไม่ว่าแผนงานนั้นเท่าที่ควรแล้ว แผนนั้นก็ให้ความหมาย แผนงานเป็น
หลักและรากฐานในการปฏิบัติงานทั้งปวง ถ้าปราศจากการวางแผนและการติดตามผลที่ดีแล้ว
โอกาสที่จะทำงานให้ได้ผลดีมีอยู่น้อยมาก ผู้บริหารควรสนใจและให้ความสำคัญแก่แผนอย่าง
เพียงพอ หากขอมเสียเวลาเพียงเล็กน้อยสำหรับการวางแผน จะไม่ต้องเสียเวลาเสียแรงงาน และเสีย
เงินจำนวนมาก เพื่อแก้ไขอุปสรรค และปรับปรุงกิจการให้ทันสมัยอยู่เสมอ

ความหมายของการวางแผนพัฒนา

การจัดทำแผนพัฒนาดังกล่าวเป็นสิ่งสำคัญสำหรับท้องถิ่น เพราะแผนพัฒนาท้องถิ่น
เป็นตัวกำหนดทิศทางของการพัฒนาได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้แผนพัฒนาของท้องถิ่นยังเป็นตัวกำหนด
งบประมาณที่จะใช้จ่ายในงบประมาณแต่ละท้องถิ่นนั้นด้วย ซึ่งพระราชบัญญัติกำหนดแผนและ
ขั้นตอนการกระจายอำนาจ พ.ศ. 2542 ได้บัญญัติให้องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นรับผิดชอบ
ให้บริการสาธารณะที่จำเป็นแก่ท้องถิ่น โดยให้มีการวางแผนพัฒนาท้องถิ่นของตนเองและ
ความหมายของการวางแผนพัฒนา มีนักวิชาการให้ไว้ต่างๆ กัน ดังนี้

ประสิทธิ์ ดงยิ่งศิริ (2540 : 1) ได้อธิบายความหมายของการวางแผนพัฒนาหมายถึง
เรื่องความพยายามของรัฐบาลที่จะเข้าไปมีบทบาทในการกำหนดแนวปฏิบัติและควบคุม
การเปลี่ยนแปลงของปัจจัยทางเศรษฐกิจที่สำคัญๆ ในระยะเวลาที่กำหนดเพื่อบรรลุจุดมุ่งหมาย
ที่ต้องการการวางแผนจึงเป็นการวางแผนแนวทางปฏิบัติในอนาคตอย่างมีหลักเกณฑ์และเป็นการใช้
ความพยายามที่ต่อเนื่องเพื่อเลือกแนวทางการปฏิบัติที่ดีที่สุดในการบรรลุจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2542 : 81) ได้ให้ความหมายของการวางแผนพัฒนา
หมายถึง เป็นการกำหนดและตัดสินใจล่วงหน้าว่าจะดำเนินการ อะไร ที่ไหน อย่างไร เมื่อใด และ
ใครเป็นผู้ดำเนินการหรือรับผิดชอบ โดยมีวัตถุประสงค์และเป้าหมายเพื่อพัฒนาทั้งทางด้าน
เศรษฐกิจสังคม วัฒนธรรม ทั้งนี้โดยนำปัญหา ความต้องการแก้ไขปัญหาเพื่อสนองตอบ
ความต้องการนโยบายหรือแนวทางการพัฒนาศักยภาพมาวิเคราะห์เพื่อกำหนดเป็นวัตถุประสงค์
และเป้าหมายในการแก้ไขปัญหา เพื่อสนองตอบความต้องการ นโยบายและพัฒนาศักยภาพแล้วจึง

กำหนดออกมาในรูปของแผนงาน โครงการ งาน และกิจกรรม

จากที่กล่าวมาข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า การวางแผนพัฒนาเป็นเรื่องของการกำหนดจุดหมายในอนาคต โดยมีวัตถุประสงค์และเป้าหมายในการพัฒนา ทั้งด้านเศรษฐกิจสังคม และวัฒนธรรม โดยมีข้อมูลพื้นฐานที่มีอยู่ในปัจจุบันนำมาวางแผนเพื่อการพัฒนาในอนาคต

ความหมายของการวางแผน

การวางแผนเกี่ยวข้องกับการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น เพื่อให้การดำเนินการจัดทำแผนสนองตอบความต้องการของประชาชนได้อย่างแท้จริง มีนักวิชาการให้ความหมายของการวางแผนดังนี้

อนันต์ เกตุวงศ์ (2543 : 4) ได้ให้ความหมายของการวางแผน หมายถึง การกำหนดว่าจะทำอะไร อย่างไร แผนเป็นผลผลิตที่จะมีวิธีการทำที่แน่นอน ชัดเจน มีขั้นตอนในเรื่องของกระบวนการวางแผน ซึ่งมีลักษณะ 2 ประการ พอสรุปได้ดังนี้ คือ แผนที่ไม่ปรากฏรูปลักษณ์ คือ แผนที่ไม่ได้ทำมาเป็นรูปร่างเป็นการคิดอยู่ในสมอง หรือในใจ ไม่ได้เขียนออกมาเป็นลายลักษณ์อักษร ส่วนอีกแผนหนึ่งเป็นแผนอย่างเป็นทางการและเป็นขององค์การแผนนี้จะต้องบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร มีรูปแบบชัดเจน ขั้นตอนการปฏิบัติต้องชัดเจน

ธนากร เอกเผ่าพันธุ์ (2543 : 6) ได้ให้ความหมายของการวางแผน หมายถึง กระบวนการที่กำหนดวัตถุประสงค์ในอนาคต และกำหนดกิจกรรมในอนาคตเพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการ ซึ่งประกอบด้วย 2 ส่วนสำคัญ คือ การกำหนดวัตถุประสงค์ต่างๆของกิจการที่ต้องการให้เกิดผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ต่างๆ เหล่านั้น

สมบัติ ชำรงธัญวงศ์ (2544 : 55) ได้ให้ความหมายของการวางแผน หมายถึง การวางแผนอนาคตไว้สำหรับความเจริญก้าวหน้าของประเทศ และความอยู่รอดขององค์กร นักบริหารจะต้องมีวิสัยทัศน์ หรือไม่จะเป็นผู้นำประเทศ องค์กรล้วนต้องเห็นคุณค่าและความสำเร็จ

สุรัสวดี ราชสกุลชัย (2546 : 110) ได้ให้ความหมายของการวางแผน หมายถึง ว่าเป็นกระบวนการการปฏิบัติงานอย่างเป็นทางการ อันประกอบด้วยลักษณะงานที่เกี่ยวกับการกิจขององค์การและวัตถุประสงค์ขององค์การทั้งระยะสั้นและระยะยาว การเลือกยุทธวิธีให้บรรลุตามวัตถุประสงค์และการตัดสินใจจัดสรรทรัพยากรทางการบริหารให้เหมาะสม

จากที่กล่าวมาข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า การวางแผน หมายถึง กระบวนการวินิจฉัยและการตัดสินใจที่เกี่ยวกับสภาพการณ์และการกำหนดสิ่งที่ต้องการที่จะพัฒนาในองค์กร ไว้ในอนาคต เพื่อที่จะได้บรรลุตามวัตถุประสงค์ขององค์กร ซึ่งการกำหนดแนวทางการพัฒนาต้องมีแบบแผนพัฒนาที่ชัดเจน มีขั้นตอนที่เหมาะสม เพื่อนำองค์กรไปสู่ความสำเร็จ

ความสำคัญของการวางแผน

การวางแผนถือว่าเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่มีความสำคัญที่จะทำให้การดำเนินงานขององค์กรสำเร็จลุล่วงตามเป้าหมาย เรามีการวางแผนเพื่อให้การดำเนินงานสอดคล้องกับกระบวนการทำงาน เพื่อให้แผนบรรลุตามเป้าหมาย ข้อดีของการวางแผน คือ ทำให้ทราบรายละเอียดต่างๆ เกี่ยวกับการทำงาน ระบบการทำงาน ระยะเวลาการทำงาน หากเกิดข้อผิดพลาดในการทำงานเมื่อมีการวางแผนงานที่ดีก็จะทราบได้ทันทีว่าเกิดจากอะไร และสามารถทำการแก้ไขได้ทันทีที่เกิดการผิดพลาดในกระบวนการทำงาน มีนักวิชาการได้สรุปความสำคัญ ไว้ดังนี้

พยอม วงศ์สารศรี (2542 : 60) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการวางแผนไว้ว่า เป็นการลดความไม่แน่นอน และได้รับการยอมรับจากผู้เกี่ยวข้อง ตลอดจนการที่จะบรรลุเป้าหมาย ดังนี้

1. เป็นการลดความไม่แน่นอน และปัญหาความยุ่งยากซับซ้อนที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ทั้งนี้เพราะการวางแผนเป็นการจัดโอกาสทางการจัดการให้ผู้วางแผนมีสายตากว้างไกล มองเหตุการณ์ต่างๆ ในอนาคตที่อาจเกิดขึ้น เช่น การเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยี ปัญหาความต้องการของประชาชนในสังคมนั้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้อาจส่งผลกระทบต่อกระบวนการบรรลุเป้าหมายขององค์กร ดังนั้นองค์กรจึงจำเป็นต้องเตรียมตัว และเผชิญกับสิ่งที่เกิดขึ้น อันเนื่องมาจากความผันผวนของสิ่งแวดล้อม อัน ได้แก่ สภาพเศรษฐกิจ สังคมการเมือง เป็นต้น
2. ทำให้เกิดการยอมรับแนวคิดใหม่ๆ ที่เข้ามาในองค์กร ทั้งนี้เนื่องจากปรัชญาของการวางแผนยึดถือและยอมรับเรื่องการเปลี่ยนแปลง ไม่มีสิ่งใดอยู่อย่างนิรันดร จึงทำให้มีการยอมรับแนวคิดเชิงระบบ (System Approach) เข้ามาใช้ในองค์กรยุคปัจจุบัน
3. ทำให้การดำเนินการขององค์กรบรรลุถึงเป้าหมายที่ปรารถนา ทั้งนี้เพราะการวางแผนเป็นงานที่ต้องกระทำเป็นจุดเริ่มแรกของทุกฝ่ายในองค์กร ทั้งนี้เพื่อเป็นหลักประกันการดำเนินการเป็นไปด้วยความมั่นคง และมีความเจริญเติบโต
4. เป็นการลดความสูญเปล่าของหน่วยงานที่ซ้ำซ้อน เพราะเป็นการวางแผนทำให้มองเห็นภาพขององค์กรที่ชัดเจน และยังเป็นการอำนวยความสะดวกในการจัดระเบียบขององค์กร ให้มีความเหมาะสมกับลักษณะงานมากยิ่งขึ้น เป็นการจำแนกงานแต่ละแผนกไม่ให้เกิดความซ้ำซ้อนกัน
5. ทำให้เกิดความชัดเจนในการดำเนินงาน เนื่องจากการวางแผนเป็นการกระทำโดยอาศัย ทฤษฎี หลักการ และงานวิจัยต่างๆ มาเป็นตัวกำหนดจุดมุ่งหมาย และแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจนในอนาคตอย่างเหมาะสมกับสภาพองค์กรที่ดำเนินอยู่สำเร็จได้โดยปราศจากการวางแผน ดังนั้นการวางแผนจึงเป็นภารกิจอันดับแรกที่มีความสำคัญต่อกระบวนการจัดการที่ดี

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น (2546 : 3) กล่าวไว้ว่า องค์กรใดๆ ก็ตามที่จะประสบความสำเร็จได้นั้นต้องมีการวางแผนดังนั้นการวางแผนจึงเป็นอันดับแรกที่มีความสำคัญของการระดมการจัดการที่ตีความสำคัญของการวางแผนมีดังต่อไปนี้

1. เป็นการลดความไม่แน่นอนและปัญหาความยุ่งยากซับซ้อนที่จะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งนี้ เพราะการวางแผนเป็นการจัด โอกาสทางการจัดการให้ผู้วางแผนมีสายตาว้างไกลมอง เหตุการณ์ต่างๆ ในอนาคตที่อาจเกิดขึ้นเช่นการเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีปัญหาความต้องการของประชาชนในสังคมนั้นซึ่งสิ่งเหล่านี้อาจส่งผลกระทบต่อการบรรลุเป้าหมายขององค์กรดังนั้น องค์กรจึงจำเป็นต้องเตรียมตัวและเผชิญกับสิ่งที่เกิดขึ้นอันเนื่องมาจากความผันผวนของสิ่งแวดล้อมอันได้แก่สภาพเศรษฐกิจสังคมและการเมืองเป็นต้น

2. ทำให้เกิดการยอมรับแนวความคิดใหม่ๆ เข้ามาในองค์กรทั้งนี้เนื่องจากปรัชญาของการวางแผนยึดถือและยอมรับเรื่องการเปลี่ยนแปลง ไม่มีสิ่งใดอยู่อย่างนิรันดรจึงทำให้มีการยอมรับแนวคิดเชิงระบบ (System Approach) เข้ามาในองค์กรยุคปัจจุบัน

3. ทำให้การดำเนินการขององค์กรบรรลุถึงเป้าหมายที่ปรารถนา ทั้งนี้เพราะการวางแผนเป็นงานที่ต้องกระทำเป็นจุดเริ่มแรกของทุกฝ่ายในองค์กรทั้งนี้เพื่อเป็นหลักประกันการดำเนินการเป็นไปด้วยความมั่นคงและมีความเจริญเติบโต

4. เป็นการลดความสูญเปล่าของหน่วยงานที่ซ้ำซ้อนเพราะการวางแผนทำให้มองเห็นภาพรวมขององค์กรที่ชัดเจนและยังเป็นการอำนวยความสะดวกในการจัดระเบียบขององค์กร ให้มีความเหมาะสมกับลักษณะงานมากยิ่งขึ้นเป็นการจำแนกงานแต่ละแผนกไม่ให้เกิดความซ้ำซ้อนกัน

5. ทำให้เกิดความแจ่มชัดในการดำเนินงานเนื่องจากการวางแผนเป็นการกระทำโดยอาศัย ทฤษฎีหลักการและงานวิจัยต่างๆ มาเป็นตัวกำหนดจุดมุ่งหมายและแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจนในอนาคตต่ออย่างเหมาะสมกับสภาพองค์กรที่ดำเนินการอยู่

สำนักพัฒนาและส่งเสริมการบริหารท้องถิ่น กรมการปกครองท้องถิ่น (2548 : 3) กล่าวถึงความสำคัญของการวางแผนไว้ 5 ข้อ ดังนี้

1. ทำให้เกิดการยอมรับแนวคิดใหม่เข้ามาในองค์กร ทั้งนี้เนื่องจากปรัชญาของการวางแผนยึดถือและยอมรับเรื่องการเปลี่ยนแปลง ไม่มีสิ่งใดอยู่อย่างนิรันดร ทำให้มีการยอมรับแนวคิดเชิงระบบเข้ามาใช้ในองค์กรยุคปัจจุบัน

2. ทำให้การดำเนินการขององค์กรบรรลุถึงเป้าหมายที่ปรารถนา ทั้งนี้เพราะการวางแผนเป็นงานที่ต้องกระทำเป็นจุดเริ่มแรกของทุกฝ่ายในองค์กร ทั้งนี้เพื่อเป็นหลักประกันการดำเนินการเป็นไปด้วยความมั่นคงและเจริญเติบโต

3. เป็นการลดความสูญเปล่าของหน่วยงานที่ซ้ำซ้อน เพราะการวางแผนทำให้มองเห็นภาพรวมขององค์การที่ชัดเจน และยังเป็นการอำนวยความสะดวกในการจัดระเบียบในองค์การให้มีความเหมาะสมกับลักษณะงานมากยิ่งขึ้น เป็นการจำแนกงานแต่ละแผนกไม่ให้เกิดความซ้ำซ้อนกัน

4. ทำให้เกิดความแจ่มชัดในการดำเนินงาน เนื่องจากการวางแผนเป็นการกระทำโดยอาศัยทฤษฎีหลักการและงานวิจัยต่างๆ (Rational Approach) มาเป็นตัวกำหนดจุดมุ่งหมาย และแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจนในอนาคตอย่างเหมาะสมกับสภาพองค์กรที่ดำเนินอยู่

จากที่กล่าวมาข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า ความสำเร็จขององค์กรสิ่งแรกคือ การวางแผน เพราะเป็นกระบวนการจัดการที่คลอบคลุมความยุ่งยากซับซ้อนและทำให้เกิดการยอมรับความคิดใหม่เข้ามาในองค์การทำให้องค์กรบรรลุถึงเป้าหมายที่ปรารถนาและเกิดความแจ่มชัดของการดำเนินงานที่ชัดเจนอย่างเหมาะสมกับสภาพองค์กรที่ดำเนินอยู่

ประเภทของแผน

การวางแผนเป็นการมองอนาคตข้างหน้าซึ่งความสามารถมองไปได้ไกลหรือใกล้แค่ไหนนั้นเป็นสิ่งที่อยู่กับการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมหรือสังคมที่อยู่รอบตัวถ้าสังคมมีการเปลี่ยนแปลงค่อนข้างเร็วหรือมีลักษณะเป็นพลวัตรระยะการมองไปข้างหน้าก็จะไม่ได้ไกลมากนักอันเนื่องมาจากความไม่แน่นอนมีสูง

สมบัติ ชำรงธัญวงศ์ (2544 : 73-86) ได้แบ่งประเภทของแผนออกในหลายๆ แนวทางโดยการวางแผนนั้นอาจจำแนกได้หลายประเภททั้งนี้ต้องพิจารณาจากคุณลักษณะสำคัญของแผน (Characteristics of Planning) สรุปได้ดังนี้

1. จำแนกตามรูปแบบ

1.1 การวางแผนแบบไม่เป็นทางการ โดยส่วนมาจะเป็นเรื่องทั่วไปในชีวิตประจำวันซึ่งจะมีการวางแผนไว้ล่วงหน้าเสมอ

1.2 การวางแผนแบบเป็นทางการลักษณะแผนประเภทนี้จะเป็นที่นิยมทั่วไปในองค์กรที่มีการบริหารและจัดการสมัยใหม่จำแนกตามความถี่ของการใช้แผน

1.3 การวางแผนเพื่อใช้ประโยชน์เพียงครั้งเดียวคือเมื่อนำแผนไปปฏิบัติจนเสร็จสิ้นภารกิจก็ถือว่าเป็นการสิ้นสุดของแผนจะ ไม่มีการนำกลับมาใช้ใหม่อีก

1.4 การวางแผนเพื่อใช้ประโยชน์ถาวรจะเกี่ยวข้องกับกิจกรรมที่มีลักษณะต่อเนื่องยาวนาน

2. จำแนกตามระดับการบริหาร

2.1 การวางแผนกลยุทธ์ (Strategic Planning) เป็นบทบาทหน้าที่ของ

ผู้บริหารระดับสูงขององค์กรมีลักษณะเป็นการวางแผนระยะยาวตั้งแต่ 5 ปีขึ้นไปเป็นการกำหนดทิศทางในอนาคตขององค์กรว่าจะต้องการให้มีลักษณะอย่างไรเมื่อถึงเวลานั้น

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น (2546 : 5 - 6) ได้แบ่งประเภทของแผนพัฒนาท้องถิ่นไว้ดังนี้

1. แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาหมายถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่กำหนดยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งแสดงวิสัยทัศน์พันธกิจและจุดมุ่งหมายเพื่อการพัฒนาในอนาคตโดยสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติแผนพัฒนาจังหวัดและแผนพัฒนาอำเภอ

2. แผนพัฒนาสามปีหมายถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์การพัฒนาอันมีลักษณะเป็นการกำหนดรายละเอียดแผนงานโครงการพัฒนาที่ทำขึ้นสำหรับปีงบประมาณแต่ละปีซึ่งมีความต่อเนื่องและเป็นแผนก้าวหน้าครอบคลุมระยะเวลาสามปีโดยมีการทบทวนเพื่อปรับปรุงเป็นประจำทุกปี

3. แผนปฏิบัติการหมายถึงแผนการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่แสดงถึงรายละเอียดแผนงาน โครงการพัฒนาและกิจกรรมที่ดำเนินการจริงทั้งหมดในพื้นที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นประจำปีงบประมาณนั้น

จากที่กล่าวมาข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า แผนนั้นมีมากมายหลายประเภทเช่นแผนกลยุทธ์ซึ่งเป็นแผนแม่บทและเป็นแผนระยะยาวส่วนแผนระยะกลางและแผนปฏิบัติการนั้นถือว่าเป็นแผนที่ดำเนินการภายใต้กรอบของแผนแม่บทถือเป็นแผนระยะสั้นซึ่งการกำหนดประเภทแผนนี้อยู่ที่ว่า จะใช้เกณฑ์ใดในการกำหนดแต่สิ่งที่สำคัญนั้นแผนในองค์กรต้องมีความสัมพันธ์สอดคล้องกันอย่างเป็นระบบและที่สำคัญต้องมุ่งสู่เป้าหมายขององค์กร

ประโยชน์ของการวางแผน (Advantages of Planning)

การวางแผนที่ดีไม่ได้หมายความว่า การวางแผนนั้นจะต้องสลับซับซ้อน หรือละเอียดละอมากมาย แต่การวางแผนนั้นต้องมีเหตุผลที่ถูกต้อง และมุ่งทำให้เกิดการตัดสินใจ สามารถติดตามผลของการปฏิบัติ และประเมินผลงานได้ ประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดไว้ได้แต่ไหน การวางแผนที่ดีย่อมส่งผลให้เกิดประโยชน์สูงสุด ดังต่อไปนี้

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น (2546 : 3) กล่าวว่า โดยทั่วไปการวางแผน คือ การกำหนดความต้องการการกระทำวิธีการปฏิบัติรวมถึงผลจากการกระทำที่จะเกิดขึ้นในอนาคต โดยใช้หลักวิชาการเหตุผลรวมทั้งตัวเลขข้อมูลและปัญหาประกอบทำให้นักบริหารหรือผู้ปฏิบัติได้ทราบว่า จะกระทำอะไรอย่างไรที่ไหนเมื่อไรกับใครเพื่ออะไรอย่างแน่ชัดเป็นแนวทางนำไปสู่การดำเนินงานที่ได้ถูกต้องอย่างได้ผลประโยชน์ที่ได้จึงเป็นแนวทางที่จะนำไปสู่การทำงานที่ถูกต้องและ

อย่างได้ผลกรรมมีแผนทำให้รักษาระดับความคงเส้นคงวาหรือมีคุณภาพในเรื่องของความไม่แน่นอนที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและการตัดสินใจทำให้การปฏิบัติงานไปได้อย่างประหยัดและทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพช่วยให้ค่าใช้จ่ายลดลงทำการประสานร่วมมือมีข้อผิดพลาดน้อยทำให้การควบคุมง่ายขึ้นปกติแล้วในแผนกำหนดเป้าหมายวัตถุประสงค์ของแผนงานรวมทั้งมาตรฐานการปฏิบัติและมีการกำหนดผลที่ได้หรือผลงานไว้ล่วงหน้า ซึ่งใช้เป็นเครื่องมือในการตรวจสอบว่าประสพผลสำเร็จมากน้อยเพียงไรการกำหนดวัตถุประสงค์และวิธีปฏิบัติในแผนอาจจะเปลี่ยนแปลงได้ตามสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปในอนาคตจะได้กำหนดไว้ล่วงหน้าในบางกรณีเช่นถ้าเกิดกรณีที่ไม่เป็นตามแผนแล้วจะดำเนินตัดสินใจอย่างไรที่ยังคงคำนึงถึงวัตถุประสงค์ของแผนเป็นหลักการวางแผนที่ดีย่อมส่งผลให้เกิดประโยชน์ดังต่อไปนี้

1. บรรลุจุดมุ่งหมาย (Attention of Objectives) การวางแผนทุกครั้งจะมีจุดหมายปลายทางเพื่อให้องค์การบรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดให้การกำหนดจุดมุ่งหมายจึงเป็นงานขั้นแรกของการวางแผนถ้าจุดมุ่งหมายที่กำหนดมีความแจ่มชัดก็จะช่วยให้การบริหารแผนมีทิศทางมุ่งตรงไปยังจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ได้อย่างสะดวกและเกิดผลดี
2. ประหยัด (Economical Operation) การวางแผนเกี่ยวกับการใช้สติปัญญาเพื่อคิดวิธีการให้องค์การบรรลุถึงประสิทธิภาพเป็นการให้งานในฝ่ายต่างๆ มีการประสานงานกันดีกิจกรรมที่ดำเนินมีความต่อเนื่องกันก่อให้เกิดความเป็นระเบียบในงานต่างๆ ที่ทำซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรต่างๆ อย่างคุ้มค่านับว่าเป็นการลดต้นทุนที่ดีก่อให้เกิดการประหยัดแก่องค์กร
3. ลดความไม่แน่นอน (Reduction of Uncertainty) การวางแผนช่วยลดความไม่แน่นอนในอนาคตลงเพราะการวางแผนเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับการคาดการณ์ในอนาคตการวางแผนที่มีประสิทธิภาพเป็นผลมาจากการวิเคราะห์พื้นฐานของข้อเท็จจริงที่ปรากฏขึ้นแล้วทำการคาดคะเนเหตุการณ์ในอนาคตและได้หาแนวทางพิจารณาป้องกันเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นไว้แล้ว
4. เป็นเกณฑ์ในการควบคุม (Basis of Control) การวางแผนช่วยให้ผู้บริหารได้กำหนดหน้าที่การควบคุมขึ้น ทั้งนี้เพราะการวางแผนและการควบคุมเป็นสิ่งที่แยกกันไม่ออกเป็นกิจกรรมที่ดำเนินการคู่กันอาศัยซึ่งกันและกันกล่าวคือ ถ้าไม่มีการวางแผนก็ไม่สามารถมีการควบคุมกล่าวได้ว่าแผนกำหนดจุดมุ่งหมายและมาตรฐานการปฏิบัติงานในหน้าที่การควบคุม
5. ส่งเสริมให้เกิดนวัตกรรมและการสร้างสรรค์ (Encourage Innovation and Creativity) การวางแผนเป็นพื้นฐานด้านการตัดสินใจและเป็นสิ่งที่จะช่วยให้เกิดแนวความคิดใหม่ๆ (นวัตกรรม) และความคิดสร้างสรรค์ ทั้งนี้เนื่องจากขณะที่ฝ่ายจัดการมีการวางแผนกันนั้นจะเป็นการระดมปัญหาของคณะผู้ทำงานด้านการวางแผนทำให้เกิดความคิดใหม่ๆ และความคิดสร้างสรรค์นำมาใช้ประโยชน์แก่องค์กร

6. พัฒนาแรงจูงใจ (Improve Motivation) ระบบการวางแผนที่ดีจะเป็นการบ่งชี้ให้เห็นถึงความร่วมแรงร่วมใจในการทำงานของผู้บริหารและยังเป็นการสร้างแรงจูงใจให้เกิดขึ้นในกลุ่มคนงานด้วยเพราะเขารู้อย่างชัดเจนว่าองค์การคาดหวังอะไรจากเขาบ้างนอกจากนั้นการวางแผนยังเป็นเครื่องมือฝึกและพัฒนาแรงจูงใจที่ดีสำหรับผู้บริหารในอนาคต

7. พัฒนาการแข่งขัน (Improve Competitive Strength) การวางแผนที่มีประสิทธิภาพทำให้องค์การมีการแข่งขันกันมากกว่าองค์การที่ไม่มีแผนหรือมีการวางแผนที่ขาดประสิทธิภาพ ทั้งนี้เพราะการวางแผนจะเกี่ยวข้องกับการขยายขอบข่ายการทำงานเปลี่ยนแปลงวิธีการทำงานปรับปรุงสิ่งต่างๆ ให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

8. ทำให้เกิดการประสานงานที่ดี (Better Coordination) การวางแผนได้สร้างความมั่นใจในเรื่องเอกภาพที่จะบรรลุจุดหมายขององค์การทำให้กิจกรรมต่างๆ ที่จัดวางไว้มุ่งไปที่จุดหมายเดียวกันมีการจัดประสานงานในฝ่ายต่างๆ ขององค์การเพื่อหลีกเลี่ยงความซ้ำซ้อนในงานแต่ละฝ่ายขององค์การ

จากที่กล่าวมาข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า การวางแผนที่ดี สามารถแก้ไขปัญหให้กับประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพอันจะก่อให้เกิดประโยชน์ในการวางแผนที่รัดกุมในการทำงานลดความไม่แน่นอนในการวางแผน ทำให้กิจกรรมต่างๆ ที่วางไว้มุ่งไปสู่จุดหมายเดียวกัน

ขั้นตอนในการจัดทำแผน

การดำเนินงานใดๆก็ตามควรจะมีลำดับขั้นและขั้นตอนทั้งนี้เพื่อให้งานนั้นมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลการวางแผนก็เช่นกันจำเป็นต้องทำต่อเนื่องเป็นกระบวนการลำดับขั้นในการวางแผนพร้อมนี้ได้มีนักวิชาการให้ความหมายไว้ดังนี้

ธงชัย สันติวงษ์ (2540 : 45) ได้กล่าวถึงขั้นตอนของกระบวนการวางแผนไว้ 7 ขั้นตอน คือ

1. การตั้งสมมติฐานเกี่ยวกับอนาคต
2. การกำหนดวัตถุประสงค์
3. การพัฒนากลยุทธ์
4. การสร้างเป้าหมายระยะปานกลาง
5. การกำหนดแผนปฏิบัติงาน
6. การปฏิบัติตามแผน
7. กลไกของข้อมูลย้อนกลับ

สุภาพร พิศาลบุตร (2548: 56-59) ได้นำเสนอตัวแบบการวางแผน (Planning Model) หรือกรอบของกระบวนการวางแผน (Conceptual Framework) ว่ามีขั้นตอนหลัก 4 ประการตามลำดับที่

สัมพันธ์กันคือการทบทวนข้อมูลเบื้องต้นการประมวลทางเลือกในการแก้ไขปัญหาหรือพัฒนาการกำหนดการควบคุมกำกับงานและการกำหนดการอำนาจการกล่าวคือ

1. การทบทวนข้อมูลเบื้องต้นเป็นการประเมินสถานการณ์ในบริบทหรือภาวะแวดล้อมที่เป็นอยู่และที่เป็นแนวโน้มในช่วงระยะเวลาที่แผนงานครอบคลุมไว้โดยการประเมินเช่นนี้มุ่งไปที่ตัวแปรต่างๆที่เกี่ยวข้องซึ่งการทบทวนดังกล่าวจะทำให้ทราบถึงความเป็นมาความสำคัญขอบเขตและเป็นที่มาของข้อสรุปแนวคิดในเชิงปัญหาหรือประเด็นในการพัฒนาหรือแนวโน้มในการดำเนินงานต่อไปซึ่งผลของการทบทวนข้อมูลครั้งนี้จะเป็นพื้นฐานที่สำคัญในการกำหนดวิสัยทัศน์พันธกิจ เป้าหมายและวัตถุประสงค์

2. การประมวลทางเลือกในการแก้ไขปัญหาหรือพัฒนาโดยข้อมูลเบื้องต้นที่ได้รับจากการศึกษาทบทวนจะถูกนำมาใช้ประกอบการพิจารณาถึงแนวทางในการดำเนินงานที่มักเรียกว่า “กลยุทธ์” ซึ่งจำเป็นต้องมีการประมวลทางเลือกที่มีอยู่แล้วและมีการเลือกสรรตามเกณฑ์ต่างๆที่กำหนดอย่างเหมาะสมเพื่อใช้ในการแก้ไขปัญหาหรือพัฒนางานต่อไป

3. การกำหนดการอำนาจการเป็นการกำหนดเงื่อนไขต่างๆที่จะเอื้ออำนวยต่อการปฏิบัติงานตามแนวทางหลักหรือกลยุทธ์โดยเงื่อนไขดังกล่าว ได้แก่ เงื่อนไขด้านบุคลากรการเงินการพัสดุทรัพยากรและเงื่อนไขด้านเวลาผลลัพธ์ในองค์ประกอบนี้ก็คือแผนการบริหารจัดการนั่นเอง

4. การกำหนดการควบคุมการกำกับงานเป็นองค์ประกอบที่มีการสร้างเงื่อนไขเพื่อการตรวจสอบแก้ไขและปรับปรุงในขณะที่มีการปฏิบัติตามแผนสิ่งที่เกิดขึ้นก็คือแผนกิจกรรมต่างๆตามจุดมุ่งหมายนี้เช่นแผนการกำกับงานแผนการนิเทศงานแผนการปรับปรุงงานเป็นต้น

กระทรวงมหาดไทย (2548 : 7) ตามระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการจัดทำแผนพัฒนาขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2548 โดยมีขั้นตอนกระบวนการวางแผน ดังนี้

1. คณะกรรมการพัฒนาท้องถิ่นร่วมกับประชาคมท้องถิ่น กำหนดประเด็นหลักการพัฒนาให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ พันธกิจ และจุดมุ่งหมาย เพื่อการพัฒนาในแผนยุทธศาสตร์การพัฒนารวมทั้งสอดคล้องกับปัญหาความต้องการของประชาคมและชุมชน โดยให้นำข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาจากหน่วยงานต่างๆ และข้อมูลในแผนชุมชนมาพิจารณาประกอบด้วยการจัดทำแผนพัฒนา

2. คณะกรรมการสนับสนุนการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นรวบรวมประเด็นหลักการพัฒนาปัญหาความต้องการ และข้อมูลนำมาจัดทำร่างแผนพัฒนาแล้วนำเสนอคณะกรรมการพัฒนาท้องถิ่น

3. คณะกรรมการท้องถิ่นพิจารณาร่างแผนพัฒนา เพื่อเสนอผู้บริหารท้องถิ่น

4. ผู้บริหารท้องถิ่นพิจารณาอนุมัติร่างแผนสามปี และประกาศใช้แผนพัฒนาสำหรับองค์การบริหารส่วนตำบล ให้ผู้บริหารท้องถิ่นเสนอร่างแผนพัฒนาต่อสภาองค์การบริหารส่วน

คำบล เพื่อให้ความเห็นชอบก่อนแล้วผู้บริหารส่วนท้องถิ่น จึงพิจารณาอนุมัติและประกาศใช้แผนพัฒนาต่อไป

จากที่กล่าวมาข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า ขั้นตอนการในการจัดทำแผนเพื่อให้งานมีประสิทธิภาพเกิดประสิทธิผลเริ่มจากกระบวนการวางแผนที่มีความสัมพันธ์ตามลำดับขั้นตอน ต้องมีการทบทวนข้อมูลพื้นฐานหรือข้อมูลเบื้องต้นความสำคัญขอบเขตเพื่อนำไปกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมายและวัตถุประสงค์โดยนำข้อมูลมาประมวลทางเลือกในการแก้ไขปัญหาหรือพัฒนาสามารถนำไปกำหนดเงื่อนไขในการปฏิบัติงานตามแนวทางหลักหรือกลยุทธ์เพื่อการตรวจสอบแก้ไขปรับปรุงงานต่อไป

ลักษณะของแผนที่ดี (Requirement of a Good Plan)

การวางแผนจะต้องตระหนักถึงความสำคัญว่าเป้าหมายของแผนที่กำหนดขึ้นนั้นจะต้องเกื้อหนุนและอำนวยความสะดวกให้เป้าหมายและวัตถุประสงค์ขององค์การสัมฤทธิ์ผลดังนั้นแผนที่ดีควรมีลักษณะดังนี้

พยอม วงศ์สารศรี (2542 : 60) ได้กล่าวถึงลักษณะของการวางแผนไว้ว่า เป็นการลดความไม่แน่นอน และได้รับการยอมรับจากผู้เกี่ยวข้องตลอดถึงการที่จะบรรลุเป้าหมาย ดังนี้

1. เป็นการลดความไม่แน่นอน และปัญหาความยุ่งยากซับซ้อนที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ทั้งนี้เพราะการวางแผนเป็นการจัด โอกาสทางการจัดการให้ผู้วางแผนมีสายตากว้างไกล มองเห็นเหตุการณ์ต่างๆ ในอนาคตที่อาจเกิดขึ้น เช่น การเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยี ปัญหาความต้องการในสังคมนั้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้อาจส่งผลกระทบต่อ การบรรลุเป้าหมายขององค์กร ดังนั้น องค์กรจึงจำเป็นต้องเตรียมตัว และเผชิญกับสิ่งที่เกิดขึ้นอันเนื่องมาจากความผันผวนของสิ่งแวดล้อมอัน ได้แก่ สภาพเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง เป็นต้น
2. ทำให้เกิดการยอมรับแนวคิดใหม่ๆ ที่เข้ามาในองค์กร ทั้งนี้เนื่องจากปรัชญาของการวางแผนยึดถือและยอมรับเรื่องการเปลี่ยนแปลง ไม่มีสิ่งใดอยู่อย่างนิรันดร จึงทำให้มีการยอมรับแนวความคิดเชิงระบบ (System Approach) เข้ามาใช้ในองค์กรยุคปัจจุบัน
3. ทำให้การดำเนินงานขององค์กรบรรลุถึงเป้าหมายที่ปรารถนา ทั้งนี้เพราะการวางแผนเป็นงานที่ต้องกระทำเป็นจุดเริ่มแรกของทุกฝ่ายในองค์กร ทั้งนี้เพื่อเป็นหลักประกันการดำเนินการเป็น ไปด้วยความมั่นคง และมีความเจริญเติบโต
4. เป็นการลดความสูญเปล่าของหน่วยงานที่ซ้ำซ้อน เพราะการวางแผนทำให้มองเห็นภาพขององค์กรที่ชัดเจนและยังเป็นการอำนวยความสะดวกในการจัดระเบียบขององค์กรให้มีความเหมาะสมกับลักษณะงานมากยิ่งขึ้นเป็นการจำแนกงานแต่ละแผนก ไม่ให้เกิดความซ้ำซ้อนกัน
5. ทำให้เกิดความชัดเจนในการดำเนินงาน เนื่องจากการวางแผนเป็น การกระทำโดย

อาศัยทฤษฎี หลักการ และงานวิจัยต่างๆ มาเป็นตัวกำหนดจุดมุ่งหมาย และแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจน ในอนาคตอย่างเหมาะสมกับสภาพองค์กรที่ดำเนินอยู่สำเร็จได้

นอกจากนั้นกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น (2546 : 7-8) ยังได้กล่าวถึงความสำคัญของการวางแผนไว้ ดังนี้

1. แผนควรจะมีลักษณะชี้เฉพาะมากกว่ามีลักษณะกว้างหรือกล่าวทั่วๆ ไปการชี้เฉพาะถึงสิ่งใดสิ่งหนึ่งจะก่อให้เกิดความชัดเจนและโอกาสที่จะเกิดความเข้าใจผิดหรือนำไปใช้ผิดๆ นั้นน้อยมากฉะนั้นการจัดทำแผนจะต้องมีลักษณะเฉพาะเพื่อให้การดำเนินงานตามแผนเป็นไปอย่างถูกต้องไม่ต้องตีความกัน ในลักษณะต่างๆ และบางครั้งการตีความนั้นอาจทำให้ดำเนินการที่ผิดทิศทางไปก็เป็นได้

2. แผนควรจะมีลักษณะชี้เฉพาะแตกต่างกันระหว่างสิ่งที่รู้แล้วและสิ่งที่ยังไม่รู้ให้ชัดเจน เพราะการวางแผนเป็นการคาดการณ์เหตุการณ์ต่างๆ ในอนาคตฉะนั้นการชี้เฉพาะแตกต่างกันระหว่างสิ่งที่รู้และสิ่งที่เห็นเด่นชัดจะทำให้ผู้ใช้แผนคำนึงถึงและพิจารณาสิ่งที่ยังไม่รู้ให้รอบคอบ

3. แผนควรมีการเชื่อมโยงอย่างเป็นเหตุผลและสามารถนำไปปฏิบัติได้ซึ่งเรื่องนี้นับว่ามีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งที่ผู้วางแผนจะต้องใช้การคิดวิเคราะห์การคิดวิจารณ์เป็นฐานในการพิจารณาข้อมูลต่างๆ อย่างมีเหตุผลและตัดสินใจเลือกแนวทางดำเนินการที่สามารถนำไปปฏิบัติได้

4. แผนจะต้องมีลักษณะยืดหยุ่นและสามารถปรับได้แผนที่นำไปใช้จะต้องเหมาะสมกับสภาพการณ์การเปลี่ยนแปลงเป็นสิ่งที่สามารถเกิดขึ้นได้ทุกขณะนอกจากนั้นการดำเนินการต่างๆ มักจะมีตัวแปรต่างๆ จำนวนมากที่มีผลกระทบต่อแผนฉะนั้นแผนที่จะต้องมีลักษณะยืดหยุ่นและปรับให้เข้ากับสถานการณ์ที่แปรเปลี่ยนไป

5. แผนจะต้องได้รับการยอมรับจากกระบวนการที่เกี่ยวข้องทั้งนี้เนื่องจากการยอมรับจะนำมาซึ่งความตั้งใจและความร่วมมือเป็นอย่างดีในการนำแผนไปปฏิบัติถ้าแผนที่วางนั้นได้รับการยอมรับจากผู้เกี่ยวข้องย่อมเป็นผลดีแก่การดำเนินงานขององค์กรเป็นอย่างดี

จากที่กล่าวมาข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า แผนที่ดีสามารถชี้เฉพาะลักษณะเฉพาะให้เกิดความชัดเจนตามแผนที่ดำเนินงานตามแผนไปอย่างถูกต้อง และชี้เฉพาะแตกต่างกันระหว่างสิ่งที่รู้และสิ่งที่เห็นเด่นชัดเชื่อมโยงอย่างเป็นเหตุผลตัดสินใจเลือกแนวทางไปปฏิบัติได้และมีความยืดหยุ่นสามารถปรับได้ตามสถานการณ์ และต้องได้รับการยอมรับจากผู้เกี่ยวข้องเป็นอย่างดี

ข้อจำกัดในการวางแผน

การวางแผนในบางครั้งอาจจะประสบความล้มเหลว หรือขาดประสิทธิภาพ จึงต้องใช้ข้อมูลประกอบการวางแผน เพื่อไม่ให้แผนประสบความล้มเหลว ซึ่งมีนักวิชาการได้กล่าวไว้ ดังนี้

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น (2546 : 4-5) ได้ให้ข้อจำกัดในการวางแผนไว้ดังนี้

1. การขาดข้อมูลที่เชื่อถือได้ในการวางแผนจะเป็นต้องอาศัยข้อมูลต่างๆเพื่อนำมาพิจารณา กำหนดจุดมุ่งหมายและกิจกรรมต่างๆที่จะดำเนินงานแต่ถ้าขณะที่มีการวางแผนนั้นกลุ่มทำงานได้ ข้อมูลที่มาจากแหล่งที่เชื่อถือไม่ได้จะทำให้การวางแผนงานนั้นเกิดการผิดพลาด ฉะนั้นข้อมูลนับว่าเป็นปัจจัยสำคัญในการกำหนดแผนงานเป็นอย่างยิ่ง

2. การวางแผนเป็นกระบวนการมองไปข้างหน้าถ้าผู้บริหารมีแนวโน้มที่จะทำงาน ในเชิงรับมากกว่าเชิงรุกเขาจะไม่สามารถทำการวางแผนที่ดีได้เลยฉะนั้นผู้วางแผนจะต้องเป็น บุคคลที่มีความริเริ่มและเป็นคนที่มีความกระตือรือร้นจะได้สามารถมองหามาตรการประเมินและ ติดตามแผนที่วางไว้ได้อย่างเหมาะสมและเข้าใจการดำเนินงานตามแผนได้อย่างถูกต้อง

3. การวางแผนเป็นกระบวนการที่ต้องใช้เวลาและสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายการวางแผน อาจจะทำให้การปฏิบัติการบางกรณีล่าช้าไปได้แต่ก็เป็นความจริงว่าถ้าเราไม่ใช้เวลาในการวางแผน อย่างพอเพียงแล้วแผนที่กำหนดขึ้นอาจจะเป็นแผนที่ใช้ไม่ได้จึงกล่าวได้ว่าการวางแผนเกี่ยวข้องกับ การใช้เวลาและค่าใช้จ่ายในการรวบรวมการวิเคราะห์สารสนเทศและการประเมินทางเลือก ต่างๆดังนั้นถ้าการจัดการไม่จัดงบประมาณค่าใช้จ่ายอย่างเพียงพอในการวางแผน ไม่ยอมใช้เวลา ให้พอเพียงคิดแต่ว่าเสียเวลาดิ้นเปลืองแล้วผลของแผนที่จะออกมาดีนั้นย่อมเป็นไปได้

4. การดำเนินการภายในองค์การที่เข้มงวดเกินไปในเรื่องต่างๆ จะเป็นอุปสรรคในการนำ ความคิดริเริ่มและแนวความคิดใหม่ๆ เข้ามาสู่องค์การฉะนั้นผู้วางแผนจำเป็นต้องมีการยืดหยุ่น การดำเนินการในบางกรณีบ้างซึ่งจะนำผลดีมาสู่องค์การ

5. การต่อต้านการเปลี่ยนแปลงเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่เป็นข้อจำกัดในการวางแผน บางครั้งเหตุการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้นในองค์การธุรกิจต่างๆทั่วโลกเป็นผลกระทบอย่างต่อเนื่องมาจาก ความผันผวนทางเศรษฐกิจสังคมและการเมืองฉะนั้นผู้วางแผนไม่สามารถยอมรับเรื่องราวต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้น ได้อาจจะนำไปสู่การต่อต้านจากกลุ่มคนงานและทัศนคติเช่นนี้จะส่งผลกระทบต่อ กระบวนการวางแผนที่เกิดขึ้นขาดประสิทธิภาพ

6. ประสิทธิภาพในการวางแผนอาจมีข้อจำกัดมาจากปัจจัยภายนอกที่ไม่สามารถ ควบคุมได้เพราะปัจจัยภายนอกบางอย่างยากแก่การทำนายและคาดการณ์ เช่น การเกิดสงคราม การควบคุมของรัฐบาลหรือภัยธรรมชาติต่างๆ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ผู้วางแผนไม่สามารถควบคุมได้ก็อาจทำให้การดำเนินงานตามแผนประสบปัญหายุ่งยากได้

จากที่กล่าวมาข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า ข้อจำกัดในการวางแผน จะเกิดจากการขาดข้อมูลที่ เชื่อถือได้ ซึ่งผู้วางแผนจะต้องมีการดำเนินการวางแผนอย่างถูกต้อง และมีความยืดหยุ่นในการ ทำงาน อันเป็นการลดข้อจำกัดในการวางแผน ซึ่งทำให้การดำเนินงานสิ้นเปลืองเวลา

การมีส่วนร่วมตัดสินใจและตรวจสอบการเลือกตั้ง

การติดตามและตรวจสอบการเลือกตั้ง เป็นหน้าที่โดยชอบธรรมของภาคประชาชนในการทำหน้าที่เพื่อให้กระบวนการทางการเมืองเป็นไปโดยชอบธรรม โดยมีนักวิชาการได้กล่าวไว้ดังนี้

สกุล สื่อทรงธรรม (2556 : ออนไลน์) กล่าวว่า การเลือกตั้งก่อนปี พ.ศ. 2540 ซึ่งเป็นยุคก่อนการปฏิรูปทางการเมือง เมื่อผู้แทนได้ที่นั่งใน สภาแล้ว ประชาชนแทบจะ ไม่มีสิทธิในการติดตามทวงถามหรือทักท้วงการใช้อำนาจของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเลย อำนาจประชาธิปไตยของประชาชนจึงถูกมองว่ามีแค่ 4 วินาทีก่อนการหย่อนบัตรเลือกตั้งเท่านั้น และกระบวนการเลือกตั้งแต่เดิมก็ดำเนินการโดยกระทรวงมหาดไทยแบบเบ็ดเสร็จ แม้จะมีการร้องเรียนว่ามีการทุจริตการเลือกตั้ง แต่คดีที่ขึ้นสู่ศาลก็มีน้อย และแต่ละคดีที่รับคำร้องไว้แล้วก็ใช้เวลาในการพิจารณานาน จนมีการเลือกตั้งใหม่คดีเก่าก็ยังไม่จบ แต่คดีก็ต้องสิ้นสุดโดยการจำหน่ายคดีออกไปแบบปล่อยเลยตามเลย คู่กรณีก็ไม่อยากไปติดตามต่อความยาวสาวความยืด หันมาใส่ใจกับการเลือกตั้งครั้งใหม่ดีกว่า

หากจะย้อนหลังไปศึกษาการตรวจสอบการเลือกตั้งว่ามีที่มาที่ไปอย่างไร ในกรณีของประเทศไทย เมื่อวันที่ 1 ธันวาคม พ.ศ. 2511 นิสิตนักศึกษาจาก 11 สถาบัน ร่วมประชุมกันแล้วจัดตั้ง "กลุ่มนิสิตนักศึกษาอาสาสมัครสังเกตการณ์การเลือกตั้ง" เป้าหมายก็เพื่อที่จะสังเกตการณ์การเลือกตั้งทั่วไปในวันที่ 10 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2512 มีการอบรมนักศึกษาอาสาสมัครนับพันคนแล้วส่งไปยังหน่วยเลือกตั้งเพื่อสอดส่องดูแลการเลือกตั้งทั่วไปในวันเลือกตั้ง การจัดตั้งกลุ่มดังกล่าวมีการนำเสนอรายงานสรุปภายหลังการเลือกตั้ง และพบการทุจริตทั้งโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐและนักการเมือง แต่เมื่ออำนาจในการจัดการอยู่ในมือของกระทรวงมหาดไทย ระเบียบที่เปิดช่องทางให้ร้องเรียนไปจนถึงขั้นตอนการจัดการคำร้องเรียนไม่ชัดเจน ทำให้การร้องเรียนต่าง ๆ ไม่ได้ได้รับความสนใจ และสื่อมวลชนก็รายงานเพียงข่าวหลังวันเลือกตั้ง แล้วก็ค่อย ๆ จางหายไป

จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2535 นับเป็นครั้งแรกที่กระบวนการตรวจสอบการเลือกตั้งโดยภาคประชาชนได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลสมัยนั้น คือ ยุคที่นายอานันท์ ปันยารชุน เป็นนายกรัฐมนตรีโดยมีคำสั่งแต่งตั้ง "คณะกรรมการติดตามและสอดส่องดูแลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร" ซึ่งเป็นองค์กรกลางภาคประชาชนทำหน้าที่สอดส่องดูแลการเลือกตั้งวันที่ 22 มีนาคม พ.ศ. 2535 และทำวิจัยพฤติกรรมการหาเสียงของนักการเมือง มีศาสตราจารย์ ดร. เกษม สุวรรณกุล รองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ เป็นประธาน นายโคทม อาริยา นักสิทธิมนุษยชนและอาจารย์ประจำคณะวิศวกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นเลขานุการ กรรมการอื่น ๆ อีกรวม 33 คน สามารถระดมอาสาสมัครทั่วประเทศได้ประมาณ 35,000 คน ครอบคลุมหน่วยเลือกตั้งได้ครึ่งหนึ่ง ในหลายพื้นที่ซึ่งเคยมีประวัติ

นักการเมืองใช้เงินซื้อเสียง ได้ถูกอาสาสมัครติดตามจนไม่สามารถแจกเงินได้ ผลการเลือกตั้งในหลายเขตเกิดความเปลี่ยนแปลงที่มีนัยสำคัญ ต่อมาเมื่อพล.อ.สุจินดา คราประยูร นายกรัฐมนตรีประกาศยุบสภา และลาออกตามแรงกดดันจากการชุมนุมขับไล่ของประชาชนในเดือนพฤษภาคม นายอาทิตย์ อุไรรัตน์ ประธานสภาผู้แทนราษฎร ในขณะนั้น ได้อาศัยช่องว่างของรัฐธรรมนูญ ซึ่งมีได้ห้ามบุคคลที่มีได้เป็น ส.ส. ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี จึงได้นำชื่อนายอานันท์ ปันยารชุน ขึ้นไปรุดเกล้าฯ ให้ได้กลับมาเป็นนายกรัฐมนตรีอีกครั้งหนึ่ง นายอานันท์ จึงมีกำหนดการเลือกตั้งทั่วไปวันที่ 13 กันยายน พ.ศ. 2535 และมีคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการองค์กรกลางการเลือกตั้ง ประกอบด้วยบุคคลจากหลายสาขาอาชีพ รวม 44 คน มี ศาสตราจารย์ ดร. เกษม สุวรรณกุล เป็นประธาน และ ดร. โศภณ อารีธา เป็นเลขานุการ เหมือนเดิม แต่ครั้งนี้สำนักนายกรัฐมนตรีได้จัดงบประมาณสนับสนุนให้ องค์กรกลาง 76 ล้านบาท เฉลี่ยจังหวัดละ 1 ล้านบาทสำหรับการสังเกตการณ์การเลือกตั้งทั่วไป ครั้งนี้ องค์กรกลางการเลือกตั้ง ได้จัดอาสาสมัครประมาณ 70,000 คน ครอบคลุมหน่วยเลือกตั้งทุกหน่วยทั่วประเทศ และมีกิจกรรมตรวจสอบนักการเมืองและพรรคการเมืองอย่างเข้มข้น โดยมีหน่วยรับแจ้งเหตุออกสัญญาณติดตามพฤติกรรมของนักการเมืองอย่างใกล้ชิด อาสาสมัครรับแจ้งเหตุส่วนใหญ่ เป็นนักกฎหมาย ทำให้สามารถจับของกลางที่ใช้ในการซื้อสิทธิขายเสียงได้เป็นจำนวนมาก และการเลือกตั้งก็กลับกรองเอาคนดีเข้าสภาได้มากขึ้น

หลังจากนั้น เมื่อมีการเลือกตั้งทั่วไปหรือการเลือกตั้งซ่อมครั้งใด ก็จะมีองค์กรกลางเป็นหน่วยงานเดียวที่ทำหน้าที่ตรวจสอบอย่างเอาการเอางาน และหลังจากรัฐธรรมนูญปี พ.ศ. 2540 ประกาศใช้ การตรวจสอบการเลือกตั้งก็ปรับมาเป็นรูปเครือข่าย ชื่อ เครือข่ายประชาชนตรวจสอบการเลือกตั้ง (People Network for Election in Thailand) เรียกย่อ "PNET" เพื่อให้อำนาจการตรวจสอบกระจายสู่ท้องถิ่นในระดับจังหวัด มีศูนย์ประสานงานกลางที่กรุงเทพฯ โดยมีกิจกรรมหลักอยู่ 3 ประการ คือ การรับแจ้งเหตุ การณรงค์ให้คนไปใช้สิทธิ และการส่งอาสาสมัครลงสังเกตการณ์ ณ หน่วยเลือกตั้งในวันเลือกตั้ง อาสาสมัครที่เข้ามาอยู่ในเครือข่ายจะได้รับการอบรมก่อนปฏิบัติหน้าที่ การปฏิบัติงานของพีเน็ตมีการแถลงข่าวสู่สื่อมวลชนเป็นระยะ ๆ ซึ่งได้รับความสนใจจากสังคมอย่างมาก

ความจำเป็นที่ต้องมีการตรวจสอบการเลือกตั้ง

การเลือกตั้งจัดเป็นกิจกรรมที่สำคัญของระบอบประชาธิปไตย และเป็นเงื่อนไขสำคัญที่จะอธิบายให้สังคมรับรู้ว่าการใช้สิทธิหรืออำนาจทางการเมืองของประชาชนเหตุใดจึงต้องใช้ผ่านระบบตัวแทน เมื่อตัวแทนได้รับการคัดเลือกเข้าไปทำหน้าที่แล้ว จำเป็นหรือไม่ที่ประชาชนผู้เลือกจะต้องยอมรับการกระทำทางการเมืองทั้งหลายทั้งปวงของนักการเมืองที่เข้าไปนั่งในสภาโดยไม่มีโอกาสคัดค้านได้

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ได้มีบทบัญญัติที่แสดงเจตนารมณ์ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง รวมทั้งให้มีองค์กรอิสระขึ้นใหม่หลายองค์กร นับแต่คณะกรรมการการเลือกตั้ง คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน คณะกรรมการปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา แต่หลายองค์กรถูกนักการเมืองใช้อำนาจและอิทธิพลอันไม่ชอบเข้าไปแทรกแซง ทำให้องค์กรอิสระหลายแห่งไม่สามารถทำหน้าที่ได้ตามเจตนารมณ์ที่ตั้งไว้

เมื่อมีการเปลี่ยนรัฐบาลอีกครั้ง เมื่อวันที่ 19 กันยายน พ.ศ. 2549 ทำให้ได้มาซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาใช้ จึงมีการบัญญัติให้ความสำคัญของการมีส่วนร่วมทางการเมืองของภาคประชาชนไว้อย่างชัดเจนในหลายมาตรา บางมาตราเกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งโดยตรง และบางมาตราก็ให้บทบาทภาคประชาชนในการเข้าไปวางแผนในระดับนโยบายของรัฐ เช่น

มาตรา 87 รัฐต้องดำเนินการตามนโยบายด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน ดังต่อไปนี้

1. ส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น
2. ส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจทางการเมืองในการวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม รวมทั้งการจัดทำบริการสาธารณะ
3. ส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐทุกระดับ ในรูปแบบองค์การทางวิชาชีพหรือความสาขาอาชีพที่หลากหลาย หรือรูปแบบอื่น
4. ส่งเสริมให้ประชาชนมีความเข้มแข็งในทางการเมืองและจัดให้มีกฎหมายจัดตั้งกองทุนพัฒนาการเมืองภาคพลเมืองเพื่อช่วยเหลือการดำเนินกิจกรรมสาธารณะของชุมชน รวมทั้งสนับสนุนการดำเนินการของกลุ่มประชาชนที่รวมตัวกันในลักษณะเครือข่ายทุกรูปแบบ ให้สามารถแสดงความคิดเห็นและเสนอความต้องการของชุมชนในพื้นที่
5. ส่งเสริมและให้การศึกษแก่ประชาชนเกี่ยวกับการพัฒนาการเมืองและการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รวมทั้งส่งเสริมให้ประชาชนได้ใช้สิทธิเลือกตั้ง โดยสุจริตและเที่ยงธรรม

จากที่กล่าวมาข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า การตรวจสอบการเลือกตั้ง มีความสำคัญและเป็นหน้าที่โดยชอบธรรมของภาคประชาชนในการทำหน้าที่เพื่อให้กระบวนการทางการเมืองเป็นไปโดยชอบธรรม สามารถตรวจสอบนักการเมืองได้